

TRAKYA ÜNİVERSİTESİNDEKİ ALMANCA ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ALMANCADAKİ “ES” KELİMESİNİN ANLAM ÖZELLİKLERİNİ FARK EDEBİLME SEVİYELERİ

TRAKYA UNIVERSITY GERMAN LANGUAGE
TEACHING DEPARTMENT TEACHER
CANDIDATES’ AWARENESS LEVELS ON
SEMANTIC FEATURES OF THE WORD “ES” IN
GERMAN LANGUAGE

Prof.Dr. Sevinç SAKARYA MADEN
Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
madensevinc@hotmail.com

Araş.Gör. Selma AKOL
T.Ü. Eğitim Fakültesi

Recep BALTAŞ - Fatma ÇAĞIRGAN - Aylin ÖZTÜRK
T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özet

Bu çalışmada 2010-2011 eğitim-öğretim yılı Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Bölümü Almanca öğretmenliği Ana Bilim Dalı 4. sınıf ve yüksek lisans öğrencilerine “es” kelimesinin yer aldığı 15 adet Almanca cümle verilmiş, bu cümleleri Türkçeye çevirmeleri ve her bir cümlede yer alan “es” kelimesinin görevinin ne olduğunu belirtmeleri istenmiş, elde edilen veriler ile Almanca öğretmen adaylarında bir yıllık Almanca zorunlu hazırlık ve 4 yıllık lisans eğitimi sonunda “es” sözcüğünün semantik özelliklerine ilişkin istenilen düzeyde bir farkındalığın sağlanıp sağlanmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Almanca öğretmen adayı, es kelimesi, semantik özellik, farkındalık

Abstract

In this study, 15 sentences in German Language including the word “es” were given to the fourth year and master students in Faculty of Education German Language Teaching Department at Trakya University for the Academic Years 2010–2011. The students were asked to translate these sentences into Turkish and indicate the function of the word “es” in each sentence. As a result, via obtained data, at the end of one-year compulsory German Language preparatory education and four-years undergraduate education, whether awareness was provided for the German Language Teaching Department Teacher Candidates about semantic features was displayed.

Key Words: German Language Teaching Department Teacher Candidates, the word “es”, semantic features, awareness

Giriş

Flišchikowski (2011) çok dilli bir Avrupa için yabancı dil öğretmenlerinin nasıl yetiştirilmesi gerektiği konusunu tartıştığı bir yazısında¹, bir yabancı dil öğretmenin öğreteceği yabancı dil düzeyinin yabancı dili orta öğretim kurumlarında birinci yabancı dil olarak öğretmesi durumunda, Avrupa Ortak Başvuru Metnine (GER 2001) göre en az C1 düzeyinde olması gerektiğini, orta öğretim kurumlarında ikinci yabancı dil olarak öğretecek ise ilgili dili B2 düzeyinde bilmesi gerektiğini belirtmiş, ancak buna karşılık bir yabancı dilin okul öncesi veya ilkökul sınıflarında öğretilmesi durumunda B1 düzeyindeki bir yabancı dil bilgisinin dahi Avrupa Komisyonunca yeterli görüldüğünü vurgulamıştır. Oysa Türkiye’de yabancı dil öğretmeni yetiştirme sürecinde öğretmen adaylarının çalışacakları kurumlar göz önünde bulundurulmaksızın, öğretmenler tüm kademelerde çalışacaklarmış gibi yabancı dil öğretmenlerine genel bir eğitim verilmekte, bir yabancı dil öğretmeni adayının mezun olurken yabancı dil düzeyinin en az C1 düzeyinde olması hedeflenmektedir. Bu bağlamda lisans eğitimini Türkiye’de tamamlayan yabancı dil öğretmen adaylarının da uluslararası standartlarca belirlenen öğretmenlik mesleği yeterliklerini edinebilmeleri için, 1997 yılında Türk eğitim sisteminde gerçekleştirilen reformlara paralel olarak öğretmen yetiştirme sürecinde de yeni bir yapılanmaya gidilmiş, Yükseköğretim Kurumu tarafından her alan için ayrı ayrı ancak tüm Eğitim Fakültelerinde ortak uygulanacak olan lisans programları geliştirilmiş ve 1997-1998 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe konmuştur. Eski programlar ile kıyaslandığında yeni 4 yıllık öğretmenlik lisans programlarına, yabancı dil öğretmeni olarak yetiştirilecek olan bir kişinin öğreteceği dilin dil bilgisi kurallarını ve söz dizim yapılarını çok iyi bilmesini ve bunları başkasıyla iletişim kurarken hızlı ve ustalıkla kullanmasını, akıcı ve net bir biçimde aksansız konuşmasını sağlayacak türde dersler eklenmiş, bazı dersler birleştirilmiş, bazıları ayrıştırılmış ve bazı dersler programdan tamamen kaldırılmıştır.

Daha sonra, 2007 yılında 4 yıllık öğretmenlik lisans programları çağın gereksinimlerine cevap verebilecek şekilde yeniden revize edilmiş, öte yandan Bologna sürecine uyum çalışmaları kapsamında Türkiye’de yükseköğretimde ulusal yeterlilikler çerçevesinde² genel ve özel öğretmenlik mesleği alan yeterlikleri belirlenmiştir (bk. M.E.B 2008). Ancak öğretmen yetiştirme sürecini Avrupa standartlarına uyumlu hale getirme çalışmalarında daima İngiliz dili ve İngilizce öğretmenliği esas alınmış, İngiliz dili ve İngilizce öğretmenliği için geliştirilen programlar daha sonra Alman dilinin kendisine has yapısı ve Almanca öğretmenlik programına yerleşen öğrencilerin özellikleri yeterince göz

¹ Flischikowski “Fremdsprachenlehrausbildung für das vielsprachige Europa” başlıklı yazısında Avurapa Komisyonu ile aynı görüşte olmadığını belirtmiştir (bk. Flischikowski 2011).

<http://ec.europa.eu/education/languages/archive/policy/conference/speeches/fischlikowskide.pdf>

² Daha fazla bilgi için bkz. Türkiye Yükseköğretim Kurulu. Türkiye Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi (TYYÇ).

http://www.yok.gov.tr/katalog/tyyc_brosur_son.pdf

önünde bulundurulmadan, olduğu gibi Almanca öğretmenlik lisans programlarına uyarlanmıştır.

İngilizce öğretmenlik programlarına yerleşen öğrencilerin belli bir düzeyde İngilizce bilgileri olduğu halde, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin düzenlemiş olduğu Yabancı Dil Sınavına sadece Almancadan değil aynı zamanda İngilizce ve Fransızca dillerinden de sınava girip Almanca öğretmenlik programlarına yerleşen ve Almanca bilmeyen Almanca öğretmen adaylarının olabileceğinin göz ardı edildiği bir sistemde İngilizce programı esas alınarak oluşturulan Almanca öğretmenliği lisans eğitimi her ne kadar dili yetersiz olan Almanca öğretmen adaylarına bir yıl mecburi Almanca yabancı dil hazırlık eğitimi verilse dahi (bk. Tablo 1), bazı yeterlikleri kazandırmakta yetersiz kalmaktadır.

Tablo 1: T.Ü. Yabancı Dil Hazırlık Eğitimi Sürecinde Hedeflenen Kazanımlar

- İş, okul, boş zaman vb. ortamlarda sürekli karşılaşılan bildik konulardaki net, standart Almanca konuşmanın ana hatlarını anlayabilme.
- Meslekle ilgili ya da günlük dilde en sık kullanılan sözcükleri içeren Almanca metinleri anlayabilme.
- Soyut ve somut konulara dayalı karmaşık Almanca metinlerin ana fikrini anlayabilme.
- Düşünce ve planlara ilişkin açıklamaları ve nedenleri hedef dilde kısaca sıralayabilme; ilgi alanına giren çeşitli konularda görüşlerini Almanca aktarabilme.
- Bildik ya da ilgi alanına giren mesleki konularda Almanca bütünlüklü bir kompozisyon yazabilme.
- Almanca konuşulan ülkelerde seyahat ederken ortaya çıkabilecek birçok durumla başa çıkabilme.
- Aile ve diğer insanları, yaşam koşullarını, eğitim geçmişini ve işini betimlemek için Almanca bir dizi kalıp ve tümceyi kullanabilme.

“Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikler” yanında İngilizce öğretmenlik mesleği için belirlenen “Öğretim Süreçlerini Planlama ve Düzenleme”, “Dil Becerilerini Geliştirme”, “Dil Gelişimini İzleme ve Değerlendirme”, “Okul, Aile ve Toplumla İş Birliği Yapma” ve “Alanında Mesleki Gelişimini Sağlama” 5 adet İngilizce öğretmenliği mesleği özel alan yeterliğinin ve bunların altında sıralanan 26 adet alt yeterliğin³ 4 yıllık Almanca öğretmen yetiştirim sürecinin sonunda da kazandırılıp kazandırılmadığına bakmak çok geniş kapsamlı bir çalışma gerektirdiğinden, bu çalışmada sadece Almancadaki “es” kelimesinin semantik özelliklerinin 4 yıllık lisans eğitimi süresince Almanca öğretmen adaylarına ve mezunlarına yeterince öğretilip öğretilmediğine, dolayısıyla ileride öğrencilerin “es” kelimesini anlama ve kullanmada karşılaştıkları sorunları aşmada Trakya Üniversitesi Almanca Öğretmenliği mezunlarının yeterince yardımcı olup olamayacaklarına bakılmıştır.

³ Daha fazla bilgi için bk.: M.E.B. (2008). *Öğretmen Yeterlikleri*. s. 59-73.

1. Yöntem

Bu çalışmada 2010–2011 eğitim-öğretim yılı Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Almanca Öğretmenliği son sınıf (17'si kız, 3'ü erkek toplam 20 öğrenci) ve Yüksek Lisans öğrencilerine (üç kız) “es” kelimesinin yer aldığı 15 adet Almanca cümle verilmiş (bk. Zengin 2007: 448-452) ve bu cümleleri Türkçeye çevirerek, her bir cümlede “es” kelimesinin görevinin ne olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler ile bir yıl Almanca mecburi hazırlık ve 4 yıl lisans eğitimi alan 4. sınıf Almanca öğretmen adaylarında ve aynı üniversitenin lisans mezunlarında “es” kelimesinin semantik özelliklerine ilişkin yeterli düzeyde farkındalık sağlanıp sağlanmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırma sadece “es” kelimesinin semantik özellikleri ile sınırlandırılmış olduğundan elde edilen sonuçlar Trakya Üniversitesi Almanca öğretmen adaylarının “es” sözcüğü dışındaki kelimelere ve dilbilgisel yapılara ilişkin genel bilgi düzeylerini yansıtmadığı gibi öğrenci özelliklerinin, kullanılan izlen ve yöntemlerin farklılık arz ettiği üniversitelerde uygulamanın tekrarlanması durumunda farklı sonuçların çıkması olasıdır.

Bu çalışmada cümle çözümlemelerinde tümevarım yöntemi uygulanmıştır. İlk önce Almanca cümle çözümlenmiş, daha sonra “es” kelimesinin türü, “es” ögesinin cümledeki işlevi ve kullanım alanları belirlenmeye çalışılarak, sözcük çözümlemesine geçilmiş ve Almanca cümlelerdeki “es” kelimesinin denekler tarafından doğru anlaşılıp anlaşılmadığı ve Türkçeye aktarımın doğru yapıp yapılmadığı tartışılmıştır.

2. Almancadaki “es” Kelimesinin Semantik Özellikleri

Almancadaki “es” kelimesinin ne anlama geldiğini veya bir cümlede “es” ögesinin görevinin ne olduğunu öğrenmek isteyen Almancayı yeni öğrenen bir kimse Almanca-Türkçe sözlüklere başvurduğunda bazı sözlüklerde (bk. Wahrig 1988: 458; Wahrig Burfeind 2000: 335) “es” kelimesinin semantik özelliklerinin sayıları 16'ya kadar ulaşan örnekler ile ayrıntılı bir biçimde açıklanmaya çalışıldığını görebilir, ancak PONS (Hecht 1999:108) ve Langenscheidt Taschenwörterbuch (1986) gibi sözlüklerde ise “ich bins (benim)”, “es gibt (var/mevcuttur)” ve “es klopf (kapı çalıyor)” gibi birkaç örnek ile kısıtlı bir izahatın yapıldığını da tespit edebilir, dolayısıyla Almanca ve Türkçenin birbirinden oldukça farklı iki dil⁴ olmasından kaynaklanan sorunların üstesinden gelmede büyük zorluklar yaşayabilir.

Temel düzeyde Almanca dil bilgisi kitaplarına bakıldığında ise, bazı dil bilgisi kitaplarında “es”in sadece şahıs zamiri olarak tanıtıldığı (bk. Werner 2001: 17),

⁴ Daha fazla bilgi için bkz. MADEN (SAKARYA) Sevinç (2009). “Sprachunsicherheitsgründe Türkischer Deutschlernenden im Gebrauch der Präpositionen im Deutschen”. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 11. Sayı 2. Aralık 2009. Edirne: Trakya Üniversitesi Matbaası. [ISSN 1305-7766](https://doi.org/10.1501/ISSN1305-7766). 41-62

bazı kaynaklarda “es” kelimesinin özne veya nesne yerine kullanılan şahıs zamiri yanı sıra edilgen yapılarda “man”ın yerine geçen öge olarak gösterildiği (bk. Rusch/Schmitz 2007: S. 45, S. 94, S. 105), bazı kitaplarda ise “es” kelimesinin hemen hemen tüm özelliklerine geniş yer verildiği görülmektedir (bk. Schulz/Sundermayer 1988). Bu kaynakta S. 5’de “es” adlı 3. tekil şahıs zamiri olarak tanıtılırken, S. 8, S. 17, S. 24 ve S. 28’de şahıs zamirlerine göre fiillerin çekiminde “es” yeniden ele alınmaktadır. Es gibt, es freut mich, es ärgert mich, es langweilt mich, es wundert mich ve es betrübt mich gibi yansız fiillere yer verilen 79. sayfadan sonra sayfa 81-84’de “es”in bir cümlede nasıl öznenin veya nesnenin yerine geçebileceği izah edilmekte, ilerleyen sayfalarda -dass’lı cümleler ile birlikte kullanımına değinilmektedir. Aynı kitabın 127. sayfasında bir cümlede ismin i- ve e- hallerinin ne şekilde sıralanacağı konusunda yeniden ele alınan “es” adlı en son olarak sayfa 214’de fiilin master hali ile ilintili olarak ortaya çıkmaktadır.

T.Ü. Almanca hazırlık sınıflarında kullanılan yabancı dil kurs kitabı *Optimal*⁵ (Müller/Rusch/Scherling/Wertenschlag/Schmidt/Schmitz 2004) yanında dil bilgisi derslerinde yararlanılan *Grundstufen Grammatik* (Rheinman 2004) adlı dil bilgisi kitabı analiz edildiğinde ise, “es” adlı ilk olarak sayfa 27’de, “*Şahıs Zamirlerinin Çekimi*” başlıklı üniteye yer verildiği, daha sonra sayfa 70’de “*Rektion der Verben*” başlıklı konuda “es”in belli fiiller ile birlikte nasıl kullanıldığına ilişkin örneklerin sıralandığı görülmüştür. Aynı kaynakta sayfa 84-85’de “es” kelimesinin -dass’lı cümleler veya -dass cümlesi ile aynı anlama gelen nesnenin yerine geçen fiilin master hali (um....zu kalıbı) ile birlikte kullanıldığı vurgulanmış, bu gruba ait olan fiillerin dilek, duygu gibi kişisel durumları ifade eden veya amaç bildiren fiiller olduğu belirtilmiş, aynı zamanda 148. ve 149. sayfalarda “Das Wort es” başlığı altında “es” kelimesinin üç işlevinin bulunduğu, bazı durumlarda “es” kelimesinin bir adıl (Pronomen) olduğu, bazı durumlarda fiilleri tamamladığı (formale Ergänzung bei einigen Verben) ve bazı durumlarda da cümle öğelerinin yerini tuttuğu (Platzhalter auf Position) belirtilmiştir. T.Ü. Almanca hazırlık sınıflarında ikinci dilbilgisi kitabı olarak kullanılan *Übungen zur Deutschen Grammatik* (Zengin 2006) adlı kitapta ise “es” kelimesi sırasıyla “*Şahıs zamirleri*” (bk. S. 7), “*İsmin i-Hali*” (bk. S. 10) ve “*Edilgenlik*” (bk. S. 192) başlıkları altında yeni baştan ele alınmaktadır.

4 yıllık lisans süresince Dil bilgisi I, Dil bilgisi II, Dil bilgisi III derslerinde kullanılan *Lehr-und Übungsbuch der deutschen Grammatik* (Dreyer/Schmitt 2000) başlıklı dilbilgisi kitabı incelendiğinde ise, “es” kelimesinin ilk olarak şahıs zamirleri, daha sonra yansız fiiller, -dass’lı ve zu...infinitif master cümleler ve edilgen yapıda birbirinden bağımsız ünitelerde ele alındığı görülmektedir. Karşılaştırmalı Dil Bilgisi dersinde kullanılan *Übungsgrammatik für Fortgeschrittene* (Hall/Schneider 2000) adlı kitapta ise dersin amacına uygun “es” kelimesinin tüm semantik özelliklerinin bir arada ele alındığı ve Almanca

⁵ Optimalde ilk olarak “es” adlı şahıs zamirlerinin öğretildiği üniteye öğrencinin karşısına çıkarken, daha sonra “es”in edilgen cümlelerde aktif cümlelerdeki “man”ın yerini tuttuğu belirtilmektedir. Bu kitabın A2 düzeyindeki cildinde “es”in bazı semantik özelliklerinin 9. üniteye ayrıca yeniden örnekler ile bir bütün olarak ele alındığı görülmektedir.

ile Türkçenin karşılaştırıldığı etkinliklere yer verilmediği ve “es” kelimesinin cümlede ne gibi görevler üstlendiğinin tartışılmadığı ve dolayısıyla bu konuda bir farkındalık yaratmaya yönelik pekiştirici alıştırmaların yer almadığı görülmüştür.

Kitap analizlerinden elde edilen veriler Almanca öğretmen adaylarının almış oldukları bir yıllık hazırlık ve 4 yıllık lisans eğitimi süresince aslında belli aralıklar ile “es” kelimesi ile karşılaştıklarını, ancak “es” kelimesinin tüm semantik özelliklerinin yan yana hep bir arada verilmediğini göstermiştir. Oysa “es” kelimesinin semantik özelliklerinin ayrıntılı bir biçimde açıklandığı *Textgrammatik der deutschen Sprache* (Weinrich 2003) gibi kaynaklar da vardır. Metin dilbilim kurallarına dayalı, bir anlam bütünlüğü içinde doğru Almanca konuşabilme ve yazabilme yetisinin geliştirilmesini hedefleyen bu kitabın derslerde kullanımı Almanca öğretmen adaylarında ileri düzeyde bir Almanca bilgisi gerektirdiğinden her öğrenci grubunda kullanımı olası değildir. Ancak Almanca ve Türkçe dil yapılarının fonoloji, morfoloji, sentaks ve anlatım bakımından benzerliklerinin ve farklılıklarının üzerinde durulabilmesi için karşılaştırma etkinliklerine imkân veren benzer kaynak ve materyallerin geliştirilmesini gerektirmektedir. Nitekim “es” kelimesi bu kaynakta 147.-148. sayfalarda ilk önce öznenin yerini tutan bir öge olarak tanıtılmakta (Subjektrolle durch das Horizont –Pronomen es), daha sonra sayfa 375 ila 377 arasında yer alan bir metin yardımı ile “es” kelimesinin bir metinde daha önce sözü edilen ve “das” tanımlığı gerektiren bir isme gönderme yapabileceği gösterilmektedir. Aynı kitabın 389.-406. sayfalarında ise bir metnin belli bir bölümü veya bir durum için kullanılan “es” (Horizont Pronomen) ile “das” tanımlığı gerektiren bir isme gönderme yapan “es” (Referenz Pronomen) arasındaki fark gözler önüne serilmiş, çeşitli durumlara ilişkin kullanılan “es” kelimesinin ne tür çeşitli durumlarda ortaya çıktığına ilişkin çok sayıda örneğe yer verilmiştir (Natur Horizont, Zeit-Horizont, Leiblich-seelischer Horizont, Sinnes Horizont, Gesellschafts-Horizont). Bu kitabın ilerleyen sayfalarında “es” kelimesinin -dass’lı yan cümleler ile bağlantıları örnekler ile izah edilirken, aynı zamanda cümlede özne veya nesne yerine kullanılan “es” kelimesi ve “es gibt”, “es..., dass...” ve “es..., wenn...” gibi kalıplara yer verilmiştir. Son olarak sayfa 763’de “es” kelimesinin karşıtlık ifade eden bağlaçlar ile kullanımına değinilmiştir (bk. örnek S. 763: “es sei denn...).

3. Bulgular

3.1. Türkçeye Çevrilmiş Cümlelere İlişkin Bulgular

Örnek cümle 1: Üç öğeden oluşan “Es liegt auf dem Tisch.” cümlesinde “es” kelimesi kelime türü olarak şahıs zamiri olup, cümledeki öznesi konumundadır ve önceden sözü edilen ve “das” tanımlığı gerektiren yalın haldeki (Nominativ=Referenz Pronomen) bir ismin yerine kullanılmıştır. Öğrencilerin % 45’i bu cümleyi Türkçeye gizli özne ile “Masanın üzerinde duruyor.” şeklinde aktarmış, %35’i ise “es” kelimesi karşılığında Türkçedeki 3. tekil şahıs “o” kelimesini kullanarak bu cümleyi Türkçede “O masanın üzerinde duruyor.” şeklinde vermiştir. Aynı cümleyi “Masanın üzerinde.” şeklinde çeviren öğrencilerin oranı %15 iken öğrencilerin %5’i Türkçede “masada yatılı şekilde duruyor” ifadesini kullanmıştır.

Tablo 2: “Es liegt auf dem Tisch.” cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 1: Es liegt auf dem Tisch.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci Sayısı-Oran
Masanın üzerinde duruyor.	2	a. Masanın üzerinde duruyor.	9 (%45)
O masanın üzerinde duruyor.	1	b. O masanın üzerinde duruyor.	7 (%35)
		c. Masanın üzerinde.	3 (%15)
		d. Masada yatılı şekilde duruyor.	1 (%05)

Bu cümledeki “es” kelimesinin Türkçe karşılığı “o”dur. Ancak Türkçede gizli özne kullanımı çok yaygın olduğundan 4. sınıf öğrencilerinin % 80’inin bu cümleyi doğru anlayıp, Türkçeye olması gerektiği şekilde çevirmiş olduğu söylenebilir. “c” şikkındaki Türkçe cümlelerin doğru bir çeviri olarak değerlendirilebilmesi için Almancadaki cümlelerin “Auf dem Tisch” olması gerekirdi. (d) şikkında verilen cümle ise “yatılı” sözcüğünden dolayı doğru bir cümle olarak değerlendirilemez. Ancak “liegen” fiilinin bir nesnenin “yatay durması” anlamını yüklediğine de dikkat etmek gerekmektedir. Ancak Türkçede bir nesnenin dikey veya yatay durması hususunda Almancadaki “liegen” ve “stehen” fiillerinde olduğu gibi ayrı ayrı fiiller kullanılmazken, illa ne şekilde durduğu ifade edilmek isteniyor ise bir şeyin dikey ya da yatay durduğu söylenebilir. Almancada “Wo liegt das Buch?” sorusuna örneğin “Das Buch (es) liegt auf dem Tisch” veya en azından “auf dem Tisch” örneğinde olduğu gibi öğelerin eksiksiz yer alması gerekir. Oysa Türkçede bu soruya kısaca “masada” şeklinde de cevap verilebilir. Böyle bir durumda özellikle Türkçeden Almancaya aktarımda, birden fazla işlevi olan -da ve -de ekini öğrencilerin Almancaya aktarmada daha çok zorlanacağı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Örnek cümle 2: “Ich habe es im Park gesehen.” cümlesi bağlamından kopuk, tek başına karşılaşılabilecek olan bir cümle değildir. Bu cümlede yer alan “es” adılı daha önce sözü edilen “das” tanımlığını gerektiren bir nesneye işaret eder (Referenz Pronomen). Bu cümle yüksek lisans öğrencilerinin tümü ve lisans öğrencilerinin % 95’i tarafından Türkçeye “Onu parkta gördüm.” şeklinde çevrilmiştir. 4. Sınıf öğrencilerinden biri (%5) ise aynı cümleyi “Ben onu parkta gördüm.” ifadesini kullanarak, diğerlerinin gizli öznesine karşın “ich” sözcüğünü “ben” sözcüğü ile vermiştir. Her iki çeviri de doğru olmakla birlikte Türkçede “görmek” fiilinin “gör” köküne birinci tekil şahıs çekim ekinin eklenmiş olması nedeniyle ayrıca öznenin kullanılmasını gerektirmemektedir. Ancak Almanca cümlede vurgu özellikle “ich” sözcüğünde ise, o zaman “ben” sözcüğünün Türkçe cümlede de yer alması mecburidir, zira Türkçede “Onu parkta gördüm” ve “Onu ben parkta gördüm.” cümleleri öğelerin vurgulanışı bakımından farklılık arz edebilir.

Tablo 3: “Ich habe es im Park gesehen.” cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 2: Ich habe es im Park gesehen.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Almanca Öğretmenliği Yılı Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Onu parkta gördüm.	3	Onu parkta gördüm.	19(%95)
		Ben onu parkta gördüm.	1 (%05)

Ancak burada önemle üzerinde durulması gereken diğer bir husus, her iki cümle de Türkçede verilip, Almancaya çevrilmiş olsaydı, Almancada mutlaka “ich” 1. tekil şahıs zamirinin kullanılması gerektiğidir. Bu cümlelerin Türkçeden Almancaya çevrilmesinde Türk öğrencisinin karşılaşacağı daha önemli bir sorun “parkta” kelimesinde yer alan –da, -de, -ta, -te bulunma hal ekinin Almancada hangi edat ile ve bu edata bağlı hangi tanımlığın hangi halde kullanılacağıdır.

“Es” kelimesinin yer aldığı bir cümleyi doğru anlamak, doğru analiz etmek ve Türkçeye doğru bir biçimde çevirebilmek için bilinmesi gereken diğer bir ayrıntı ise “es” adılının daima “das” tanımlığı gerektiren bir isme işaret etmediği, bazı durumlarda daha önce “der” veya “die” tanımlığının kullanıldığı adların yerine de kullanılabileceği veya bir metnin bir bölümüne de işaret edebileceğidir.

Örnek: Was für eine Blume ist das? Es ist eine Tulpe.

Örnek Almanca Cümle 3: Es macht mir Spaß.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Eğleniyorum. Hoşuma gidiyor.	1	O bana zevk veriyor.	3(%15)
Beni mutlu ediyor. Beni eğlendiriyor.	1	Beni eğlendirdi.	5(%25)
Hoşuma gidiyor.	1	O beni eğlendirir.	4(%20)
		Bana zevk veriyor.	2(%10)
		Beni eğlendiriyor.	3(%15)
		O beni eğlendiriyor.	1(%05)
		Bana eğlence veriyor.	1(%05)
		Bana zevk verdi.	1(%05)

Örnekten de görüldüğü gibi “die Tulpe” olmasına rağmen “sie” adlı kullanılmamaktadır. Ancak soruda yer alan “das” işaret zamirinin aslında cevapta da “Das ist eine Tulpe.” cümlesinde olduğu gibi yer alabileceği düşünülürse, bu örnek cevapta yer alan “es” sözcüğünün aslında soruda yer alan “das”ın yerine başka bir deyişle “bu” işaret zamirinin yerine kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4: “Es macht mir Spaß.” cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek cümle 3: “Es macht mir Spaß.” cümlesinde “es” daha önce ifade edilen bir cümleye gönderme yapmaktadır. Örneğin. “Ich lese Bücher gern.”→ “Es macht mir Spaß” Buradaki “es” yerine “das” da kullanılabilirdi ve Türkçe karşılığı “O (veya bu) hoşuma gidiyor.” şeklinde çevrilmeliydi (bk. Zengin 2007: 448). Bu cümlelerin öğrenciler tarafından bu şekilde verilmeyişinin sebebi “Es macht mir Spaß” cümlesinin bağlamından kopuk verilmiş olmasından kaynaklanabilir. “mir” kelimesinin karşılığında Türkçede “benim” veya “bana” deme mecburiyeti yoktur. Oysa uygulama bu cümlelerin Türkçede ağırlıklı olarak “bana” ve “beni” sözcükleri kullanılarak verildiğini göstermiştir. Cümlelerin Türkçede verilmiş biçimi ve oranları incelendiğinde öğretmen adaylarının %25’inin bu cümleyi “Beni eğlendirdi.” şeklinde verdiği, %20’sinin “O beni eğlendirir.”, %15’inin ise “Beni eğlendiriyor.” ifadesini kullandığı görülmüştür. Diğer bir grup öğrenci (%15) aynı cümleyi Türkçede “O bana zevk veriyor.” olarak çevirmişken, iki öğrencinin (%10) bu cümleyi Türkçeye “Bana zevk veriyor.”, bir öğrencinin ise (%5) “O beni eğlendiriyor.”, diğer bir öğrencinin (%5) “Bana eğlence veriyor.” ve diğer bir öğrencinin (%5) “Bana zevk verdi.” şeklinde çevirdiği gözlemlenmiştir. Oysa mezun öğrenciler aynı cümleyi Türkçede “Eğleniyorum. Hoşuma gidiyor.”, “Beni mutlu ediyor. Beni eğlendiriyor.” ve “Hoşuma gidiyor.” ifadeleri ile vermişlerdir.

Örnek cümle 4: “Ich bin es.” cümlesinin Türkçeye aktarımında 4. sınıf öğrencilerinin tamamına yakını (%95) “Ben oyum.” söylemini tercih ederken, bir öğrenci aynı cümleyi (%5) “Benim.” olarak çevirmiştir.

Tablo 5: “Ich bin es.” cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 4: Ich bin es.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Ben buyum.	3	Ben oyum.	19(%95)
		Benim.	1(%5)

Yüksek lisans öğrencilerinin üçü de 4. Almanca örnek cümle karşılığında “Ben buyum.” ifadesini kullanmışlardır. Bu cümlede “es”in görevi yüklemi tamamlamaktır ve Türkçede “Benim” cümlesi ile örtüşmektedir (bk. Zengin 2007:448). Muhtemelen “Kim o?” sorusuna verilen bir cevaptır. Verilen bu Almanca cümleyi Türkçeye “Benim” şeklinde tek bir öğrenci çevirirken, diğerleri “Ben buyum.” ve “Ben oyum.” cümlelerini yazmışlardır. Oysa bunların Almancaları verilecek olursa, öğrencilerin %95’inin “Ben oyum.” şeklinde çevirmiş olduğu cümle Almancada “Ich bin er (sie) (es)” olarak verilmesi gereken bir cümle olurdu ki, bu da anlamsız bir cümledir. Ben’in hem ben, hem de o olması mümkün değildir. “Ben buyum.” cümlesinin ise Almancada verilebilmesi için mutlaka bağlamın bilinmesi gerekir.

Örnek cümle 5: “Es sind Spielzeuge.“ cümlesi Zengin (2007: 448) tarafından Türkçede “Oyuncaktır.” şeklinde verilmiştir. Aynı şekilde “Ein Fest wird es werden” Türkçeye aynı kaynaktan “Bir şenlik olacak.” şeklinde çevrilmiştir. Bu cümlede “es” bir şeyi vurgulamak, bir şeye işaret etmek ve bir şeyin önemini belirtmek için kullanılmıştır. Bu cümleyi bir öğrenci Türkçeye aktaramazken, diğer öğrenciler 12 ayrı biçimde çevirmiştir; bu da bu cümlenin çok farklı anlaşıldığının bir göstergesidir. Deneklerin yarısı (%50) bu cümleyi Türkçede “Onlar oyuncak.” olarak verirken, geri kalan öğrenciler “Onlar oyuncaktır.”, “Oyuncaklardır.”, “Bunlar oyuncaklar.”, “O oyuncaklardır.”, “Onlar oyuncaklar.”, “Bunlar oyun malzemeleri/oyuncak.”, “Oyuncaklar.” ve “Oyuncaktırlar.” gibi cümleler yazmışlardır. Yüksek lisans öğrencileri ise bu cümleyi Türkçede “O oyuncaklar.”, “Bunlar oyuncaklar.” ve “Oyuncaklar budur.” şeklinde vermişlerdir.

Tablo 6: “Es sind Spielzeuge.” cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 5: Es sind Spielzeuge.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
O oyuncaklar.	1	Onlar oyuncak.	10(%50)
Bunlar oyuncaklar.	1	Bunlar oyuncaklar.	1(%5)
Oyuncaklar budur.	1	O oyuncaklardır.	1(%5)
		Onlar oyuncaklar.	1(%5)
		Onlar oyuncaktır.	2(%10)
		Bunlar oyun malzemeleri /oyuncak.	1(%5)
		Oyuncaklar.	1(%5)
		Oyuncaklardır.	2(%10)
		Oyuncaktırlar.	1(%05)

Tablo 7: "Ein Fest wird es werden." cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 6: Ein Fest wird es werden.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Bir bayram/festival olacak.	1	Bir bayram olacak.	3(%15)
Bayram olacak.	1	Kutlama yapılacak.	2(%10)
Bir kutlama yapılacak.	1	Bir kutlama olacak/bayram.	1(%5)
		Bir festival olacak.	4(%20)
		Festival olacak.	1(%5)
		Festival yapılır.	1(%5)
		Bir bayram festival olacak.	1(%5)
		Kutlama olacak.	1(%5)
		O bir festival olacak.	1(%5)
		Festival yapılacak.	1(%5)
		Bir kutlama olacak.	2(%10)
		Festival orada yapılacak.	1(%5)
		Boş	1(%5)

Örnek cümle 6: "Ein Fest wird es werden." cümlesinde yer alan "es" kelimesi bu cümlelerin büyük bir coşku ile söylenmesini gerektirirken, 4. sınıf öğrencileri tarafından 12, yüksek lisans öğrencileri tarafından 3 ayrı biçimde Türkçeye aktarılmıştır. Öğrencilerin %20'si bu cümlelerin Türkçede "Bir festival olacak." şeklinde olması gerektiği konusunda hemfikir iken, %15'i "Bir bayram olacak.", %10'u "Kutlama yapılacak.", %10'u "Bir kutlama olacak.", %5'i "Bu bir kutlama olacak/bayram.", %5'i "Festival olacak.", %5'i "Festival yapılır.", %5'i "Bir bayram festival olacak.", %5'i "Kutlama olacak.", %5'i "O bir festival olacak.", %5'i "Festival yapılacak.", %5'i "Festival orada yapılacak." ifadelerini kullanmışlardır. Bir öğrenci ise bu cümleyi Türkçeye çevirmemiştir.

Örnek cümle 7: Zengin tarafından "Cocuklar oturma odasında oynuyor." şeklinde Türkçeye çevrilmiş olan "Es spielen die Kinder im Wohnzimmer." cümlesi aslında "es" kullanmaksızın "Die Kinder spielen im Wohnzimmer" örneğinde olduğu gibi de kullanılabilir ve Türkçeye aynı biçimde çevrilir. "Es" kelimesi bu cümlede cümlelerin başına başka bir öge getirilmediği için boşluk doldurur konumdadır ve Türkçeye çevrildiğinde "es" olsun veya olmasın aynı şekilde aktarılır. Ancak iki cümle vurguladığı öge bakımından farklılık göstermektedir. Bu cümle ağırlıklı olarak (%40) "Çocuklar oturma odasında oynuyorlar." ve "Çocuklar oturma odasında oynuyor." (%20) olarak Türkçeye aktarılırken öğrencilerin %10'unun bu cümleyi "Çocuklar oturma odasında oyun oynuyorlar." dediği görülmüş, bunun yanı sıra "Çocuklar salonda oynuyor.",

"Çocuklar onunla oturma odasında oynuyor.", "Çocuklar onu oturma odasında oynuyor.", "Oturma odasında." ve "Çocuklar oturma odasında onunla oynuyor." gibi ifadelerin de kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 8: "Es spielen die Kinder im Wohnzimmer." cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 7: Es spielen die Kinder im Wohnzimmer.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Çocuklar oturma odasında oynuyor.	3	Çocuklar oturma odasında oynuyorlar.	8(%40)
		Çocuklar oturma odasında oyun oynuyorlar.	2(%10)
		Çocuklar oturma odasında oynuyor.	4(%20)
		Çocuklar salonda oynuyor	1(%5)
		Çocuklar onunla oturma odasında oynuyor.	1(%5)
		Çocuklar onu oturma odasında oynuyor.	1(%5)
		Oturma odasında.	1(%5)
		Çocuklar oturma odasında onunla oynuyor.	1(%5)
		Boş	1(%5)
		Çocuklar salonda oynuyor.	1(%5)

Tablo 9: "Es stand ein Mann draußen." cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 8: Es stand ein Mann draußen.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Dışarıda bir adam duruyor.	1	Dışarıda bir adam duruyor.	9(%75)
Dışarıda bir adam var.	1	Dışarıda adam duruyordu.	2(%10)
Bir adam dışarıda duruyor.	1	Susayan bir adam ayakta duruyor	1(%05)
		Dışarıda bir adam dikiliyor.	1(%05)

Örnek cümle 8: "Es stand ein Mann draußen" cümlesinde de aynı "Es spielen die Kinder im Wohnzimmer" cümlesinde olduğu gibi "es" kelimesi cümlenin başında başka bir öge olmadığı için buradaki boşluğu doldurmak amacıyla kullanılmıştır. Uygulama öğrencilerin çoğunun (%75) "Es stand ein Mann draußen." cümlesini Türkçeye "Dışarıda bir adam duruyor." olarak çevirdiğini, öğrencilerin ikisinin (% 10) ise "Dışarıda adam duruyordu." dediğini, yani zamanı yanlış kullandığını göstermiştir. Aynı cümle birer öğrenci tarafından "Susayan bir adam ayakta duruyor." ve "Dışarıda bir adam dikiliyor." şeklinde Türkçeye çevrilmiştir.

Tablo 10: "Es ist schön, dass du kommst." cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 9: Es ist schön, dass du kommst.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Gelmen iyi oldu.	1	Gelmen güzel.	8(%40)
Senin gelmen çok güzel.	1	Gelmen iyi.	1(%5)
Gelmen çok güzel oldu.	1	Senin gelmen iyi.	1(%5)
		Geliyor olman güzel.	1(%5)
		Gelmen güzeldi.	1(%5)
		Senin gelmen güzel.	1(%5)
		Gelmen hoş.	2(%10)
		Gelmesi güzel.	1(%5)
		Gelmiş olman güzel.	1(%5)
		Senin gelmen harika.	1(%5)
		Senin gelmen çok güzel.	1(%5)
		Sen gelirsen iyi/güzel olacak.	1(%5)

Örnek cümle 9: "Es ist schön, dass du kommst" cümlesinde "es" kelimesi "dass" veya "zu+master" yan cümlelerinden önceki temel cümlede özne görevini üstlenmiştir ve yan cümleye gönderme yapmaktadır (bk. Tablo 9). Bu cümlede temel cümlede güzel olanın ne olduğu yan cümlede verilmiştir.

Bu cümleyi 4. sınıf öğrencileri 12, yüksek lisans öğrencileri 3 farklı şekilde Türkçeye çevirmiştir. 4. sınıf öğrencilerinin %40'ı cümleyi Türkçede "Gelmen güzel." şeklinde verirken, %10'u "Gelmen hoş." olarak çevirmiştir. Aynı cümle bazı öğrenciler tarafından "Gelmen iyi." ve "Senin gelmen iyi." şeklinde de çevrilmiştir. Oysa aktarımın bu şekilde olabilmesi için Almandadaki cümlenin "Es ist gut, dass du kommst" olması gerekirdi. "Geliyor olman güzel.", "Gelmen güzeldi.", "Senin gelmen güzel.", "Gelmesi güzel.", "Gelmiş olman güzel.",

"Senin gelmen harika.", "Senin gelmen çok güzel." ve "Sen gelirsen iyi/güzel olacak." olarak verilen cümlelerin hiçbiri birbirine eş değer değildir. Bu cümleler kullanılan zaman açısından farklılık arz ettiği gibi, bu cümleyi bazı öğrencilerin şartlı cümlemiş gibi anladığını ortaya koymuştur. Yüksek lisans öğrencilerinin yazmış oldukları "Gelmen iyi oldu.", "Senin gelmen çok güzel." ve "Gelmen çok güzel oldu." ifadelerinde ilkinde zaman doğru kullanılmamış iken, son iki örnekte "çok" kelimesinin fazladan kullanıldığı görülmektedir.

Örnek cümle 10: Bu cümleye ilişkin uygulama "es" kelimesinin ortaya çıkabileceği diğer bir alanın edilgen cümleler olduğunu, ancak bunun dikkat edilmezse, Türkçeye çok yanlış biçimlerde aktarılabilceğini göstermiştir. Nitekim 10. cümle ancak iki öğrenci tarafından Türkçeye doğru çevrilmiştir. Örnekler deneklerin başında özne veya her hangi bir başka öge olmayan Almanca edilgen cümlelerde "es" kelimesinin cümle başındaki boşluğu doldurduğunu dikkate almadıklarını, tam tersine "es" kelimesini ağırlıklı olarak 3. tekil şahıs olarak değerlendirdiklerini ortaya koymuştur.

Tablo 11: "Es wurde mir nicht geholfen." cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 10: Es wurde mir nicht geholfen.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Bana yardım edilmedi.	1	Bana yardımı olmadı.	5(%25)
Bana yardımcı olunmadı.	1	Bana yardım etmedi.	5(%25)
Boş	1	O bana yardım etmedi.	1(%5)
		Bana yardımcı olmadı.	2(%10)
		Bunun bana yardımı olmadı.	1(%5)
		Bana yardım edilmeseydi.	1(%5)
		O bana yardım edemezdi.	1(%5)
		Bu bana yardımcı olmadı.	1(%5)
		O bana yardım edilmedi.	1(%5)
		Bana yardım etmeyecek.	1(%5)
		Boş	1(%5)

Bu cümleyi öğrencilerin %25'i "Bana yardımı olmadı." ve %25'i "Bana yardım etmedi." şeklinde çevirirken %10'u "Bana yardımcı olmadı." ifadesini kullanmıştır. Bu çevirilerin dışında aynı cümlenin "O bana yardım etmedi.",

"Bunun bana yardımı olmadı.", "Bana yardım edilmeseydi.", "O bana yardım edemezdi.", "Bu bana yardımcı olmadı.", "O bana yardım edilmedi." ve "Bana yardım etmeyecek." gibi cümleler ile verildiği, bir kişinin ise bu cümlenin karşılığını boş bıraktığı görülmüştür. Sonuç olarak uygulama 20 son sınıf öğrencisinden hiçbirinin bu Almanca cümleyi Türkçeye doğru çevirmediğini, yüksek lisans öğrencilerinin ancak ikisinin bu cümleyi Türkçeye doğru aktarabildiğini ortaya koymuştur.

Tablo 12: "Es ist warm." cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 11: Es ist warm.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı/ Oran
Sıcak.	2	Hava sıcak.	8(%40)
Hava sıcak.	1	Hava ılık.	6(%30)
		Sıcak.	6(%30)

Örnek cümle 11: İşin kimin tarafından yapıldığı belli olmayan başka bir deyişle öznesi belli olmayan eylemlerde Almancada bu fiiller ile birlikte "es" kullanılır ve bunlar 3. tekil şahsa göre çekilir. Doğa olayları, sesler, hava durumu, gürültüler, duyu organları ile algılanan olaylar, zaman vs. ile ilgili eylemlerde "es" kullanılır. "Es ist warm." cümlesi de havanın sıcak olduğunu başka bir deyişle havanın nasıl olduğunu ortaya koyduğundan "es" ile birlikte kullanılmıştır (Natur-Horizont). Öğrencilerin bu cümleyi üç ayrı biçimde Türkçeye aktardığı görülmüştür. Öğrencilerin %40'ı bu cümle karşılığında "Hava sıcak." ifadesini kullanırken, % 30'u "Hava ılık." ve %30'u "Sıcak." demiştir.

Tablo 13: "Es blitzt." cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 12: Es blitzt.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Şimşek çakıyor.	3	Şimşek çakıyor.	6(%30)
		O kör.	3(%15)
		Gök gürlüyor.	2(%10)
		Gök gürültüsü var.	1(%5)
		O parlıyor.	1(%5)
		Şimşekli.	1(%5)
		Boş	1(%5)

Örnek cümle 12: “Es blitzt.” cümlesinin 6 ayrı biçimde Türkçeye çevrilmiş olması, bir öğrencinin ise bu cümleyi Türkçede hiç verememiş olması, bu denli kısa bir ifadenin dahi ne denli farklı anlaşıldığını göstermiştir. Bu cümleyi öğrencilerin %30’u “Şimşek çakıyor.” şeklinde olması gerektiği gibi Türkçeye aktarırken, %15’i “O kör.”, %10’u “Gök gürüyor.”, %5’i “Gök gürültüsü var.”, %5’i “O parlıyor.” ve %5’i “Şimşekli.” gibi cümleler ile Almanca cümlelerin Türkçe karşılığını vermeye çalışmışlardır. Oysa bu cümlelerin körlük ile hiçbir ilgisi yoktur. Bazı öğrenciler şimşek çakmayı, göğün gürlemesi ile karıştırmış, hatta biri “O parlıyor.” diyerek, cümleyi hiç anlamadığını ortaya koymuştur.

Örnek cümle 13: “es” sözcüğü 13. örnek cümlede olduğu gibi (bk. Tablo 14) bazı kalıplaşmış ifadelerde yer alabilir. 13, 14 ve 15. cümleler kalıplaşmış ifadelerdir. Uygulama “Es tut mir Leid.” ifadesinin öğrencilerin yarısından fazlası tarafından (%60) doğru anlaşıldığını ve Türkçeye doğru bir biçimde aktarıldığını ortaya koymuştur. Ancak bu cümleyi “Özür dilerim.”, “Kusura bakmayın.”, “Ne yazık ki.” ve “Affedersiniz.” şeklinde Türkçeye çevirenlerin olduğu da ortadadır. Yüksek lisans öğrencilerinden bir tanesi cümleyi Türkçeye doğru aktarırken, diğer ikisi “Beni affet.” ve “Çok üzgünüm, beni affet.” ifadelerini kullanmışlardır.

Tablo 14: “Es tut mir leid.” cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 13: Es tut mir leid.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Beni affet.	1	Üzgünüm.	12(%60)
Çok üzgünüm, beni affet.	1	Kusura bakmayın.	2(%10)
Üzgünüm.	1	Ne yazık ki.	1(%5)
		Affedersiniz.	1(%5)
		Özür dilerim.	4(%20)

Örnek cümle 14: Zengin (2007: 452) tarafından Türkçeye “Önemli sorunlar söz konusudur.” şeklinde çevrilen “Es handelt sich um wichtige Probleme.” cümlesi 4. sınıf öğrencileri tarafından 12, yüksek lisans öğrencileri tarafından 3 farklı şekilde Türkçeye çevrilmiştir. Çevirilerdeki bu çeşitlilik cümlelerin öğrenciler tarafından ne denli farklı algılandığını göstermiştir. Öğrencilerin %15’i bu cümlelerin karşılığına “Önemli bir problem var.” yazarken diğer %15’lik bir dilim “Önemli problemleri ele alıyor.” demiştir. Geri kalan öğrencilerden ikiser öğrenci bu cümle karşılığında “Önemli bir problemle uğraşıyor.”, “Önemli problemlerle uğraşıyor.” ve “Önemli bir problemi ele aldı.” ifadelerini kullanırken birer öğrenci de “Bu önemli bir problem.”, “Önemli bir problem

üzerinde uğraşiyor.", "Önemli bir problemi ele alıyor.", "Önemli bir sorunu ele alıyor." ve "Önemli bir sorunu ele aldı." ifadelerini kullanarak, "es" kelimesini bu cümlelerde 3. tekil şahıs zamiri olarak algıladıklarını göstermişlerdir. Diğer bazı öğrenciler ise "Es handelt sich um wichtige Probleme." cümlesinin karşılığına "Bu önemli problemlerle alakalı." ve "Önemli programlar hakkındadır." gibi ifadeler yazmışlardır.

Tablo 15: "Es handelt sich um wichtige Probleme." cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 14: Es handelt sich um wichtige Probleme.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Önemli problemler söz konusu.	1	Önemli bir problem var.	3(%15)
Önemli problemler ele alınır.	1	Bu önemli bir problem.	1(%5)
Büyük bir problem ele alıyor.	1	Önemli bir problemle uğraşıyoruz.	2(%10)
		Önemli bir proje üzerinde uğraşiyor.	1(%5)
		Önemli bir problemi ele alıyor.	1(%5)
		Önemli bir problemi ele aldı.	2(%10)
		Önemli bir sorunu ele alıyor.	1(%5)
		Bu önemli problemlerle alakalı.	1(%5)
		Önemli problemleri ele alıyor.	3(%15)
		Önemli bir sorunu ele aldı.	1(%5)
		Önemli problemlerle uğraşiyor.	2(%10)
		Önemli programlar hakkındadır.	1(%5)
		Boş	1(%5)

Örnek cümle 15: “Bir dünya seyahati yapmaya değer.” şeklinde Türkçeye çevrilmesi gereken “Es lohnt sich eine Weltreise zu unternehmen.” cümlesini 4. sınıf öğrencileri 11, yüksek lisans öğrencileri ise 3 ayrı biçimde Türkçeye çevirmiştir. Bu da “es” kelimesinin semantik özelliklerinin denek grup tarafından tam bilinemediğini ortaya koymuştur. Öğrencilerin çoğunun (%40) bu cümlenin karşılığını verememiş olması dikkat çekicidir. Sadece bir öğrenci yazmış olduğu “Dünya seyahati yapmaya değer.” şeklindeki cümlesi ile Almandaki cümlenin anlamına en yakın ifadeyi kullanmıştır. Bazı öğrenciler ise “Lohn” sözcüğünü ödenek ve borç gibi burada olmaması gereken bir karşılık ile vermişlerdir ve cümleyi “Çevre gezisi yapmak için borç aldı.”, “Bir dünya gezisi vermek için ödenek verildi.”, “Dünya turunu sana borçluyum.”, “Geziyi karşılamak için ödünç aldı.”, “Dünya gezisi için ödenek verildi.”, “Çevre seyahati yapmak için borç aldı.” ve “Çevre turu almak için borç aldı.” olarak Türkçeye aktarmışlardır. Öğrencilerden biri (%5) bu cümleyi “Bu eğlenmek için dünya turudur.” şeklinde Türkçeye çevirirken, diğer bir öğrenci (%5) “Dünya turuna katılmayı...”, %5’i “Bu bir dünya turu üslenmeye mal olur.” ve %5’i “Dünya seyahati yapmaya değer.” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Tablo 16: “Es lohnt sich, eine Weltreise zu unternehmen.” cümlesinin Türkçeye çevrilmiş örnekleri

Örnek Almanca Cümle 15: Es lohnt sich, eine Weltreise zu unternehmen.			
T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencileri		T.Ü. 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Almanca Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencileri	
Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı	Türkçeye Çevrilmiş Cümle	Öğrenci sayısı /Oran
Bu dünya turuna katılmak ücretlidir.	1	Bir Dünya gezisi vermek için ödenek verildi.	1(%05)
Dünya turunu üstlenecek kadar ödüyor.	1	Dünya turunu sana borçluyum.	1(%05)
Bir dünya turu teşvik etmeye ücret sağlıyor.	1	Geziyi karşılamak için ödünç aldı.	1(%05)
		Dünya gezisi için ödenek verildi.	1(%05)
		Bu eğlenmek için dünya turudur.	1(%05)
		Çevre seyahati yapmak için borç aldı.	1(%05)
		Çevre turu almak için borç aldı.	1(%05)
		Dünya turuna katılmayı.	1(%05)
		Bu bir Dünya turu üstlenmeye mal olur.	1(%05)
		Çevre gezisi yapmak için borç aldı.	2(%10)
		Dünya seyahati yapmaya değer.	1(%05)
		Boş	8(%40)

3.2.“Es” Kelimesinin Cümledeki Görevlerine İlişkin Veriler

Tablo 17'deki veriler 2010-2011 eğitim-öğretim yılı 4. sınıf Almanca öğretmenliği lisans öğrencilerinin “es” kelimesinin cümlelerdeki görevine ilişkin bilgilerinin oldukça yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Veriler çok sayıda öğrencinin konuya ilişkin hiçbir yorum yapmadığını gösterirken, “Satzglied” veya “Wortart” terimlerini kullanan, dolayısıyla kelime türünü ve “es” kelimesinin cümledeki görevini bu şekilde aslında söyleyemeyen öğrenci sayısının hiç de küçümsenmeyecek sayıda yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Birinci cümlede 3, 3. cümlede bir öğrenci “es” kelimesinin hem özne, hem de şahıs zamiri olduğunu belirtmiş, 15 adet cümlede çoğunlukla “es” kelimesinin özne veya nesne olduğunu yazan çok sayıda öğrenci bu kelimenin cümledeki asıl görevini istediği gibi açık bir biçimde belirtememiş, kelime türünü doğru olarak belirleyememiştir. Diğer örnekler hanesinde gösterilen veriler arasında “es” kelimesi için “Temporal”, “Muster” ve “Dativ Objekt” diyen öğrencilerin de olduğu görülmüştür. Oysa birinci cümlede “es” kelime türü olarak şahıs zamiri olmakla birlikte bu cümlelerin aynı zamanda öznesi durumundadır (Referenz-Pronomen). Bu şekilde kelime türünü doğru belirleyen ve “es”in cümledeki görevinin öznenin yerini tutmak olduğunu bilen 3 öğrenci olmuştur. Bunun yanı sıra 10 öğrenci birinci cümledeki “es”in özne olduğunu bilmiş, ancak bir öğrenci hiçbir yorum yapamaz iken, 3'er öğrenci “es” için Wortart ve Satzglied diyerek, aslında kendilerinden asıl istenilen bilgiyi bilip bilmediklerini gösterememişlerdir.

Tablo 17: “Es” Kelimesinin Cümledeki Görevine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Cümle	Subjekt	Objekt	Pronomen	Satzglied	Wortart	Subjekt-Pronomen	Diğer	Boş	Toplam
1	10	-	0	3	3	3	-	1	20
2	-	13	-	3	4	-	-	-	20
3	12	-	0	5	-	1	-	2	20
4	-	9	-	3	3	-	-	5	20
5	9	3	1	-	6	-	-	1	20
6	5	1	-	2	4	-	-	8	20
7	1	3	1	2	4	-	-	9	20
8	1	2	1	3	3	-	2	8	20
9	9	1	-	6	1	-	1	2	20
10	10	-	-	4	2	-	2	4	20
11	10	1	1	3	4	-	-	1	20
12	7	-	-	3	4	-	-	6	20
13	3	-	1	3	3	-	1	9	20
14	7	-	-	4	2	-	-	7	20
15	2	-	1	3	3	-	-	11	20

* Rakamlar kaç 4. sınıf Almanca öğretmenliği öğrencisinin “es” kelimesinin cümledeki görevine ilişkin ilgili terimi yazdığını göstermektedir.

Sonuç

Bu çalışma 2010-2011 eğitim-öğretim yılı Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Almanca Öğretmenliği 4. sınıf ve yüksek lisans öğrencilerinin Almandadaki “es” kelimesinin semantik özelliklerine ilişkin bilgilerinin birbirinden oldukça farklı olduğunu, ancak Almanca öğretmen adaylarının ve mezunların verilen cümleleri Türkçeye olması gerektiği gibi

aktaramamalarının sadece “es” kelimesine ilişkin bilgi yoksunluğundan kaynaklanmadığını, aynı zamanda dil bilgisi ve kelime bilgisi alanında da daha başka eksikliklerinin olduğunu ortaya koymuş, bu durum Almanca öğretmenlerinin yetiştirim sürecinde Almanca ve Türkçe dil yapılarının karşılaştırıldığı etkinliklere daha çok yer verilmesi ve her iki dilin fonoloji, morfoloji, sentaks ve anlatım bakımından benzerliklerinin ve farklılıklarının üzerinde daha çok durulması gerektiğini göstermiştir.

Elde edilen veriler tespit edilen eksikliklerin sadece dil bilgisi derslerinde yapılacak olan etkinlikler ile bertaraf edilemeyeceğini, dil bilgisi dersleri yanı sıra okuma, konuşma, yazma, kelime hazinesini geliştirme ve dilbilim derslerinde de uygulamaya yönelik çalışmaların yapılması gerektiğini gözler önüne sermiştir. Bu nedendir ki, Almanca öğretmen adaylarının yetiştirim sürecinde sadece Almanca dil bilgisi kuralları öğretilmemeli, aynı zamanda işlevsel bir dil bilgisi⁶ anlayışı ile bir dilin görev ve anlam elemanlarının belli bir metin parçasında kullanımının verildiği, bu kelime ve dil bilgisi yapılarının niçin seçildiklerinin tartışıldığı ve gerek kelimelerin gerekse cümledeki öğelerin cümlede veya metinde hangi işlevleri yerine getirdiğini tespit etmeye yarayan çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca Almanca öğretmen yetiştirim sürecinde sözcük türleri öğretilirken sadece isim olarak değil, işlevleri ve varlıklarla olan ilişkilerinin de anlatılması gerekmektedir. Öğrencilere; varlık-isim ilişkisi; varlık-nitelik/ belirtme (sıfat) ilişkisi; varlık-yerine geçme (zamir), eylem-durum/ zaman/ yer/ miktar vb. (zarf) ilişkileri devamlı hissettirilmelidir (bk. Sağır, 2002: 53).

Sözcük bilgisi öğretimi sırasında öğrencilerin sözcük dağarcığını zenginleştirecek türde çalışmalar yapılmalı, öğretmen adaylarına kullanmakta oldukları sözcüklerin anlamları ve doğru kullanımları öğretilmeli ve bu yolla öğretmen adaylarına yanlış kullanımları fark edebilme becerisi ve kendi kendine düzeltme yapma yeterliği kazandırılmalıdır.

Sözcük dağarcığının geliştirilmesi için en önemli etkinlik okumadır. Bu nedenle 4 yıllık Almanca öğretmenliği lisans programında yer alan okuma derslerinde de okuma etkinliği sırasında öğrenciler sözcük biçimlerini tanımayı öğrenmeli, sözcük türlerinin cümle içindeki görevlerini ve varlıklarla olan ilişkilerini kavramalı, Almanca ile Türkçenin farkını ve ayırıcı özelliklerini göz önünde bulundurarak, karşılaştığı bir sözcüğü ve dilbilgisel yapıyı doğru anlamayı öğrenmeli ve bu sözcüğün veya dilbilgisel yapının diğer dilde kullanımının ne şekilde olacağını bilmesi gerekmektedir; zira ancak her iki dilin benzer ve farklı yönlerini bilen Almanca öğretmen adayları ileride kendi öğrencileri sorunlar ile karşılaştığında bu sorunların nereden kaynaklandığını bilebilir ve bu sorunların üstesinden gelmeleri için öğrencilerine yardımcı olabilirler.

⁶İşlevsel dil bilgisi, dildeki görev ve anlam elemanlarının (ses, ek, sözcük, sözcük grubu, cümle, cümlelerin öğeleri) hangi işlevleri yerine getirdiğini tespit etmeye çalışır. İşlevsel dil bilgisi derslerinde cümle elemanlarının hangi işlevleri olduğu belirlenmeye çalışılır. Daha fazla bilgi için bk. Adem İŞCAN. “İşlevsel Dilbilimin Türkçe Öğretimindeki Yeri”. *Atauni E-Dergi*. <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/406/399>

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1979). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileri ile Dilbilim)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Coşkun, H., Deveci T. (2006). *Almanca Dilbilgisi ve Testler*. KPDS, ÜDS, YDS, TestDaF. 3. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi. 283 s.
- Dreyer, H., Schmitt, R. (2000). *Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik*. Ismaning: Max Hueber Verlag. 359 s.
- Flischikowski, D. (2011). "Fremdsprachenlehrausbildung für das vielsprachige Europa". http://ec.europa.eu/education/languages/archive/policy/conference/speeches/fischlikowski_dep.pdf. (05.02.2011)
- Hecht, D., Schmollinger, A. (1999). *PONS Basiswörterbuch*. Deutsch als Fremdsprache. Stuttgart: Klett Verlag. 484 s.
- İşcan, A. (2011). "İşlevsel Dilbilimin Türkçe Öğretimindeki Yeri". *Atauni E-Dergi*. <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/406/399> (29.01.2011)
- Langenscheidt Taschenwörterbuch*. (1986). München: Langenscheidt. 610 s.
- Maden, S. S. (2009). "Sprachunsicherheitsgründe Türkischer Deutschlernenden im Gebrauch der Präpositionen im Deutschen". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 11. Sayı 2. Aralık 2009. Edirne: Trakya Üniversitesi Matbaası. ISSN 1305-7766. 41-62
- Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı. (2008). *Öğretmen Yeterlikleri*. 279 s.
- Müller, M., Rusch, P., Scherling, T., Wertenschlag, L., Schmidt, R., Schmitz, H. (2004). *Optimal*. München: Langenscheidt
- Reimann, M. (2004). *Grundstufen-Grammatik für Deutsch als Fremdsprache*. Ismaning: Hueber Verlag. 237 s.
- Rusch, P., Schmitz, H. (2007). *Einfach Grammatik. Übungsgrammatik Deutsch A1 bis B1*. München: Langenscheidt. 271 s.
- Sağır, M. (2002). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Ankara: Nobel Yayınları
- Schulz, H., Sundermeyer, W. (1960). *Deutsche Sprache für Ausländer*. München: Max Hueber Verlag. 288 s. (Thies Bernhard uyarladı ve 1988'de İstanbul'da ABC Yayınevi tarafından yeniden basıldı).
- Vardar, B., Güz, N., Huber, E., Senemoğlu, O., Öztokat, E. (1998). *Açıklamalı Dil bilim Terimleri Sözlüğü*. ABC Kitabevi. İstanbul.
- Wahrig-Burfeind, R. (2008). Wahrig. *Grosswörterbuch Deutsch als Fremdsprache*. München: Cornelsen Verlag. 1215 s.
- Wahrig, G. (1980). *Wahrig Deutsches Wörterbuch*. München: Mosaik Verlag. 1493 s.
- Weinrich, H. (2003). *Textgrammatik der deutschen Sprache*. Hildesheim-Zürich-New York: Georg Olmas Verlag
- Werner, G. (2001). *Grammatiktraining Deutsch*. München: Langenscheidtverlag. 127 s.
- Zengin, E. (2006). *Übungen zur Deutschen Grammatik*. Sakarya: Sakarya Kitabevi. 342 s.
- Zengin, D. (2007). *Her Yönüyle Modern Almanca*. Deutsche Grammatik. Ankara: Kurmay Kitap Yayımları. 744 s.